

УРОК 37

Корни 9 класса в сильных формах имеют после корня признак настоящего времени $n\bar{a}$ [$n\bar{a}$], в слабых формах перед согласными – $n\bar{i}$ [$n\bar{i}$], а перед гласными – n [$n\bar{i}$].

1. Корни с конечным гласным: $\sqrt{kr\bar{\imath}}$ U. 'покупать'

Indicativus

	Parasmaipada			Ātmanepada		
	sg.	du.	pl.	sg.	du.	pl.
1	क्रीणामि	क्रीणीवः	क्रीणीमः	क्रीणे	क्रीणीवहे	क्रीणीमहे
	krīṇāmi	krīṇīvaḥ	krīṇīmaḥ	krīņe	krīṇīvaĥe	krīṇīmaĥe
2	क्रीणासि	क्रीणीथः	क्रीणीथ	क्रीणीषे	क्रीणाथे	क्रीणीध्वे
	krīṇāsi	krīṇīthaḥ	krīṇītha	krīṇīṣe	krīṇāthe	krīṇīdhve
3	क्रीणाति	क्रीणीतः	क्रीणन्ति	क्रीणीते	क्रीणाते	क्रीणते
	krīṇāti	krīṇītaḥ	krīṇanti	krīṇīte	krīṇāte	krīṇate

Imperfectum

	Parasmaipada			Ātmanepada		
	sg.	du.	pl.	sg.	du.	pl.
1	अक्रीणाम्	अऋीणीव	अक्रीणीम	अक्रीणि	अऋीणीवहि	अक्रीणीमहि
	akrīṇām	akrīṇīva	akrīṇīma	akrīņi	akrīṇīvahi `	akrīṇīmahi
2	अक्रीणाः	अक्रीणीतम्	अक्रीणीत	अक्रीणीथाः	अक्रीणाथाम्	अक्रीणीध्वम्
	akrīṇāḥ	akrīṇītam `	akrīṇīta	akrīṇīthāḥ	akrīṇāthām	akrīṇīdhvam
3	अक्रीणात्	अक्रीणीताम्	अक्रीणन्	अक्रीणीत	अक्रीणाताम्	अक्रीणत
	akrīṇāt	akrīṇītām `	akrīṇan `	akrīṇīta	akrīṇātām	akrīṇata

Imperativus

	Parasmaipada			Ātmanepada		
	sg.	du.	pl.	sg.	du.	pl.
1	क्रीणानि	क्रीणाव	क्रीणाम	क्रीणै	क्रीणावहै	क्रीणामहै
	krīṇāni	krīṇāva	krīṇāma	krīṇai	krīṇāvahai	krīṇāmahai
2	क्रीणीहि	क्रीणीतम्	क्रीणीत	क्रीणीष्व	क्रीणाथाम्	क्रीणीध्वम्
	krīṇīhi	krīṇītam	krīṇīta	krīṇīṣva	krīṇāthām	krīṇīdhvam
3	क्रीणातु	क्रीणीताम्	क्रीणन्तु	क्रीणीताम्	क्रीणाताम्	क्रीणताम्
	krīṇātu	krīṇītām `	krīṇantu	krīṇītām	krīṇātām	krīṇatām

(CAHCKPИТОРИУМ

Optativus

	Parasmaipada			Ātmanepada		
	sg.	du.	pl.	sg.	du.	pl.
1	क्रीणीयाम्	॰याव	॰याम	क्रीणीय	॰वहि	॰महि
	krīṇīyām`	krīṇīyāva	krīṇīyāma	krīṇīya	krīṇīvahi	krīṇīmahi
2	क्रीणीयाः	॰यातम्	॰यात	क्रीणीथाः	॰याथाम्	॰ध्वम्
	krīṇīyāḥ	krīṇīyātam	krīṇīyāta	krīṇīthāḥ	~yāthām	krīṇīdhvam
3	क्रीणीयात्	॰याताम्	क्रीणीयुः	क्रीणीत	॰याताम्	क्रीणीरन्
	krīṇīyāt	krīṇīyātām	krīṇīyuḥ	krīṇīta	~yātām`	krīṇīran

2. Корни с конечным согласным спрягаются точно так же, но во 2 л. sg. par. impv. имеют *āna* [*āṇa*], присоединяемое непосредственно к корню (без признака настоящего времени). Те, которые в середине содержат носовой, всегда его лишаются, например:

 $\sqrt{ba}$ *ndh* 'связывать'

Imperativus

1					
	Parasmaipada				
	sg.	du.	pl.		
1	बध्रानि	बध्नाव	बध्राम		
	badhnāni	badhnāva	badhnāma		
2	बधान	बध्रीतम्	बध्रीत		
	badh āna	badhnītam	badhnīta		
3	बभ्रातु	बध्नीताम्	बभ्रन्तु		
	badhnātu	badhnītām	badhnantu		

3. Конечный гласный корней $\sqrt{dh\bar{u}}$ 'трясти', $\sqrt{p\bar{u}}$ 'чистить', $\sqrt{l\bar{u}}$ 'срезать, пожинать', и всех корней на $\bar{r}$ сокращается перед признаком настоящего времени, например:

√dhū धुनाति dh**u**nāti, √lū लुनाति l**u**nāti, √stṝ 'сыпать' स्तृणाति stṛṇāti.

 $Or \sqrt{grah}$ образуется गृह्णाति $grhn\bar{a}ti$ и $\sqrt{j}n\bar{a}$ — जानाति $j\bar{a}n\bar{a}ti$.

(1) САНСКРИТОРИУМ

Корни 2 класса не имеют никакого суффикса для образования основы настоящего времени, а присоединяют личные окончания непосредственно к корню.

Начальные, внутренние и конечные гласные, способные к guṇa, в сильных формах изменяются в guṇa.

1. Корни на $\bar{a}$ исключительно parasmaipada:

 $\sqrt{y\bar{a}}$ 'идти' Indicativus

	Parasmaipada				
	sg.	du.	pl.		
1	यामि yāmi	यावः yāvaḥ	यामः yāmaḥ		
2	यासि yāsi	याथः yāthaḥ	याथ yātha		
3	याति yāti	यातः yātaḥ	यान्ति yānti		

Imperfectum

	Parasmaipada			
	sg. du. pl.			
1	अयाम् ayām	अयाव ayāva	अयाम ayāma	
2	अयाः ayāḥ	अयातम् ayātam	अयात ayāta	
3	अयात् ayāt	अयाताम् ayātām	अयान् ayān или अयुः ayuḥ	

Imperativus

	Parasmaipada				
	sg.	du.	pl.		
1	यानि yāni	याव yāva	याम yāma		
2	याहि yāhi	यातम् yātam	यात yāta		
3	यातु yātu	याताम् yātām	यान्तु yāntu		

Optativus

	Parasmaipada				
	sg.	du.	pl.		
1	यायाम् yāyām	यायाव yāyāva	यायाम yāyāma		
2	यायाः yāyāḥ	यायातम् yāyātam	यायात yāyāta		
3	यायात् yāyāt	यायाताम् yāyātām	यायुः yāyuḥ		

*(***#) САНСКРИТОРИУМ**

Словарь

Глаголы:

अश् $\sqrt{a}$ 9P. (aśnāti) есть; अनु+प्र+आप् anu+pra+ $\sqrt{a}$ p 5P. (anuprāpnoti) достигать;

क्री √*krī* 9U. (*krīṇāti/krīṇīte*) покупать;

ग्रन्थ् $\sqrt{granth}$ 9P. ($grathn\bar{a}ti$) плести;

ग्रह् √grah 9U. (gṛhṇāti/gṛhṇīte) брать;

नि+ग्रह् $ni+\sqrt{grah}$ 9U. сдерживать, держать строго, держать в руках; प्रति+ग्रह् $prati+\sqrt{grah}$ 9U. принимать;

রা √*jñā* 9U. (*jānāti/jānīte*) знать; अनु+রা *anu+√jñā* 9U. позволять, разрешать;

पा $\sqrt{p\bar{a}}$ 2P. ($p\bar{a}ti$) защищать; पुष् $\sqrt{pu}$ 9P. (pus $n\bar{a}ti$) умножать, питать;

Чू $\sqrt{p\bar{u}}$ 9U. (punāti/punīte) чистить;

प्री √*prī* 9U. (*prīṇāti/prīṇīte*) радовать;

आ+य़ॢ $\bar{a}$ + $\sqrt{plu}$ 1Ā. ($\bar{a}$ plavate) обливать;

बन्ध् √bandh 9U.

(badhnāti/badhnīte) связывать;

भा $\sqrt{bh\bar{a}}$ 2P. ($bh\bar{a}ti$) сиять, блестеть;

आ+भा $\bar{a}$ + $\sqrt{bh\bar{a}}$ 2P. то же;

वि+भा *vi+√bhā* 2Р. то же;

मन्थ् √*manth* 9P. (*mathnāti*) пахтать, взбалтывать мутовкой, взбивать;

मा $\sqrt{m\bar{a}}$ 2P. $(m\bar{a}ti)$ мерить;

निस्+मा nis+√mā 2P. (nirmāti) творить;

मुष् $\sqrt{mus}$ 9Р. (musnati) красть, обкрадывать;

या √*yā* 2P. (*yāti*) идти;

निस्+लुण्ठ् nis+√luṇṭh 1P.

(nirlunṭhati) красть (ограниченно употребимо);

वॄ √*vṛ* 9U. (*vṛṇāti/vṛṇīte*) выбирать;

उद्+शिष् $ud+\sqrt{sis}$ [ucchis] 7P. оставаться (как остаток);

स्तृ/स्तृ $\sqrt{str}/\sqrt{str}$ 9P.

(stṛṇāti/stṛṇīte) сыпать, покрывать;

स्ना √*snā* 2P. (*snāti*) купаться; अप+हन् *apa*+√*han* 2P. устранять.

(1) САНСКРИТОРИУМ

Существительные:

अञ्जलि *añjali* m. руки, сложенные ладонями вместе;

इच्छा icchā f. воля, желание;

उदय udaya m. восход;

कला kalā f. серп (луны);

कृति kṛti f. дело;

कोष koṣa m. сокровищница;

क्षण *kṣaṇa* m., n. миг, мгновение; время;

चामीकर cāmīkara n. золото;

दानव dānava m. демон;

दरव्य dravya n. имущество, вещь;

ਜਲ nala m. Нала, имя царя,

N. pr.;

नाग *nāga* m. змея;

नेत्र netra n. привязь, верёвка;

मथिन् *mathin* m. мутовка, венчик для взбивания;

मन्दर *mandara* m. Мандара, название горы, N. pr.;

यूप yūpa m. жертвенный столб;

रञ्ज rajju f. верёвка; ललाट lalāṭa n. лоб; वर vara m. жених; благосклонность, милость; शेष śeṣa m. Шеша, имя мирового змея, N. pr.; समुन्नति samunnati f. возвышение.

Прилагательные:

अद्यतन adyatana* сегодняшний; धार्मिक dhārmika mf(ī)n праведный;

স্বাসন্থ $prasanna \ mf(\bar{a})$ n любезно относящийся, благорасположенный;

°विद् ~vid mfn ifc. знающий; विवेकिन् vivekin mf(ī)n умный.

Наречия:

सुतराम् sutarām в высшей степени, ещё более, очень; समक्षम् samakṣam в присутствии, перед (+ Gen.).

🤁 САНСКРИТОРИУМ

Упражнения

1. Переведите с санскрита на русский язык стихотворения:

परकाव्येन कवयः परद्रव्येण चेश्वराः । parakāvyena kavayah paradravyena ceśvarāh | nirlunthitena svakrtim pusnantyadyatane* ksane ||27 ||

* Суффикс *tana* (f. *tanī*) образует прилагательные от наречия времени.

विवेकिनमनुप्राप्य गुणा यान्ति समुन्नतिम् । स्तरां रत्नमाभाति चामीकरनियोजितम् ॥२८॥ vivekinamanuprāpya guņā yānti samunnatim | sutarām ratnamābhāti cāmīkaraniyojitam ||28||

2. Переведите с санскрита на русский язык фразы:

यज्ञं विधातुमिच्छन्यजमानः प्रथमं वेदविद ऋत्विजो वृणीताम् ।१। यज्ञेषु पशुन्स्वलंकृतेषु यूपेषु रज्जुभिर्बध्नन्ति ।२। देवानां कोपाग्निं शान्तिं नेतुं तान्स्तुतिभिर्नलराजो ऽप्रीणात् ।३। प्रसन्ना वयं वरं वृणीष्वेति तैरुक्तो राजा धार्मिकत्वमवृणीत । ४। सोमं दृषद्भां स्त्वाध्वर्यवस्तं पुनन्त् ।५। मन्दरपर्वतं मन्थानं शेषनागं च नेत्रं कृत्वा देवदानवा अमृतार्थं क्षीरोदधिममथ्रन् ।६। यथा सूर्य उदये भाति तथा पापान्यपहत्य गङ्गाजलाप्नुता नरा विभान्ति 101 लुब्धमर्थेन गृह्णीयात्कुद्धमञ्जलिकर्मणा ।८।

- 1. yajñam vidhātumicchanyajamānah prathamam vedavida ṛtvijo vṛṇītām.
- 2. yajñeşu paśūnsvalamkṛteşu yūpeşu rajjubhirbadhnanti.
- 3. devānām kopāgnim śāntim netum tānstutibhirnalarājo 'prīnāt .
- 4. prasannā vayam varam vṛṇīṣveti tairukto rājā dhārmikatvamavṛṇīta .

(CAHCKPUTOPUYM

- 5. somam dṛṣadbhyām sutvādhvaryavastam punantu.
- 6. mandaraparvatam manthānam śeṣanāgam ca netram kṛtvā devadānavā amrtārtham ksīrodadhimamathnan .
- 7. yathā sūrya udaye bhāti tathā pāpānyapahatya gaṅgājalāplutā narā vibhānti .
- 8. lubdhamarthena grhnīyātkruddhamañjalikarmanā.
- 3. Переведите с русского языка на санскрит:
  - 1. Позволь мне (Асс.) теперь уйти.
  - 2. Возьми те драгоценные камни, которые я тебе дал (р.р.р.).
  - 3. Великий_поэт пусть сплетёт венец(=венок)_стихов из слов_жемчужин (Inst.).
  - 4. Ежедневно два вора обкрадывали сокровищницу царя.
  - 5. Тот, кто от каждого (sarva) принимает (part. pr. ātm.) дары, становится нечистым ($\sqrt{du}$ ς).
  - 6. Творец сотворил мир только своей_волей.
  - 7. Ради спасения иди ($\sqrt{y\bar{a}}$) под защиту богов.
  - 8. Цари пусть удерживают злых (путём) наказания.
  - 9. Мы видели дочерей Рамы, выходящих (part. pr.) из дому.
  - 10. Жених должен перед огнём взять руку девушки.
  - 11. Дваждырождённый не должен есть остатков (*ucchiṣ*, p.p.p., n.) другого.
  - 12. Следует ежедневно купаться в текучей (не стоячей *nirudh,* p.p.p.) воде.
  - 13. Да защищает вас трёхглазый (бог), великий-господин (*īśvara*), (чей)_лоб_украшен_серпом_луны!